

KISÉRTETEK ÉS CSEKÉLY RIMÉNY

- Nagyszerű dialektikád van
Donsai elvtárs
- Nemcsak az enyém, mindannyi-
unké.
/Gergely M.: Harc az üveg-
gyárban/

Az alábbi szövegeket a Csillag p. folyóirat 1949-1953-ig megjelent számaiból válogattam. Közreadásuk során az egyes írók, kritikusok torzított arcába pillanthatunk. Mégis úgy gondolom, hogy képük mai megítéléséhez e néhány "elmozdulás" is fontos lehet.

Mert akadhat néhány ismerős vonás.

Főltreérthetetlen rándulás a szájak sarkában.

Mert e néhány évnek összesűrűsödött eseményeiről éppen az redeti dokumentumok tudósítása hiányzik.

A film, a színház, az irodalom kétségbeesetten tüntet egy bezárt kapu előtt, hogy bejuthasson egy korszak kastélyába s híreket hozhasson a kintrekedteknek.

A kapu zárva marad, de néhány kiválasztott bejut az ablakon vagy a kéményeken; a padlásról vagy a pincéből.

Aztán megszületik a mű, melyben a vesztes dicccsel elbukik.

Melyben a győztes győzelme sunyi és alattomos.

Melyben a többieknek a konszolidáció marad, kevés hatalom és kevés vérvesztés.

Érvényeset csak az tudott mutatni, aki fölrobbantotta az aktuális diszleteket és a ronok között magára hagyta az embert: játsszon!

Az alábbi szövegek egy "szövegmuzeumból" válogattattak.

Néhány még a történelen előtti korokból való.

Néhányban a szavak nem azt jelentik, mint ma, de jegyzeteket nem csatolhatunk.

Néhány a legfrissebb gyűjtés eredménye.

Néhányat csak ezután írnak meg.
De kedvünket ez nem szegheti:
mert az írás megmarad.

Mi azt akarjuk, hogy az amerikai pástör is, a cowboy is vegye kezébe Whitmant és Petőfit, olvassa Gogolt és Victor Hugót, mi azt akarjuk, hogy az amerikai költő is élvezze Gioconda mosolyát, felfedezze a szépséget és az erőt Picasso rajzaiban, mi azt akarjuk, hogy az atlanti országok népei írni tudó analfabétákból gondolkodó és érző, olvasó és alkotó embereké váljanak.

Boldizsár Iván

A polgári dekadens irodalom lényegében az ember ember voltának megérágalmazása volt: a tehetetlenséget és az aljasságot mutatta meg benne, mint az ember ember voltának örök, törvényszerű és megnyilvánuló formáját.

Lukács György

Ha tehát az irodalom az embert a maga felfogása szerint akarta ábrázolni, akkor a semmitől sem gátolt, ösztönös folyamatokat helyezte ábrázolásának középpontjába. Iskolapéldája ennek az, amint Joyce Ulysses című regényében leírta, hogy egy Bloom nevű kispolgárnak ösztönösen, gátlás nélkül mi minden jár az eszében, amint a WC-n ül. Ezt a jelenetet a kapitalizmus irodalmában szinte jelképnek lehet tekinteni.

Lukács György

Például én el tudnék képzelni egy sovány kulákot is, pedig még sohasem olvastam róla.

olvasói levél

Nincs szánalmasabb dolog a világon, mint azok a műmunkás figurák, melyeket egyik-másik fiatal értelmiségi író kinlódott a világra, s melyek annál veszélyesebbek az irodalomra, minél jobban sikerültek - látszatra. Maholnap az a veszély fenyegeti irodalmunkat, hogy egykori népszinműve-

ink parasztjainak mintájára népszinmű munkások fogják elárasztani; öntudatos leánykák, rendithetetlen öregasszonyok, marcona, daloskedvű, örökké lelkes legények, akik, bár nem tudnak magyarul, de káronkodni elfelejtettek s akik ugyan előírászerűen mindig elkövetnek egy-egy hibát, vagy a munkahelyükön, vagy a családi életükben, vagy a Párthoz való viszonyukban, de a hibát okvetlenül helyreütik s a végén a közönség lelkes tapsai között megdicsőülnek.

Déry Tibor

Nekünk nem prométheusi, fausti figurákat kell alkotni, a mi hőseink nem titánok, nem félistenek. Még csak nem is Toldi Miklóssok. A mi hőseink igenis az egyszerű dolgozó emberek. Nem hibátlan mesebeli hősök, hanem olyan emberek, akik a kapitalizmusból jönnek és mennek abszocializmusba és közben - a világot átalakítva - átalakítják önmagukat.

Révai József

A szerkesztőség egy másik kérése arra vonatkozott, hogy amikor Balog párttitkár felkeresi Gallinánét és zárt ajtókra talál, ne forduljon vissza a villa kapuja előtt, hanem találkozzon az asszonnyal. Álljon szembe egymással és csapjon össze az új és a régi. Az új világ közvetlen harcban mentse ki az értékesnek tartott mérnököt a régi világ karmaiból...

a Csillag szerkesztősége

A szerkesztőség erélytelen volt és nem tudta az íróban eléggé tudatosítani, hogy a "Lila tinta" központi alakja a mérnök és ennek fejlődésére kell következetesen felépíteni a történetet mégpedig az ujnak a perspektívájából, a mi oldalunk felől.

a Csillag szerkesztősége

Csehov Ványa bácsija pedig, bármilyen nagy szakmai siker lett is, bármennyi kritika íródott róla; értéke és jelentősége felől kétség maradt az emberekben, mert a Szabad Nép nem irt róla

Hubay Miklós

A multkor a DISZ-ben mesélte nekem egy lány, hogy a nyáron jópajtasával sétált a szigeten. Leültek egy padra, ahol a fiu rettentő zavarában azt kérdezte tőle: "Mondd, a kommunisták is szoktak csókolózni?" Szoktak. És erről miért hallgatnak a mi íróink? A szocialista ember igaz szerelméről miért nem olvashatunk az új magyar könyvekben?

olvasói levél

Hatalmas az út, melyet a "Prágai lánytól" a "Befejezetlen mondatig", talán még nagyobb, amit a "Befejezetlen mondattól" a "Felelet" második kötetéig megtett. És ez az út világos: a szürrealizmusból indult ugyan, de a realizmushoz vezetett s világosan a szocialista realizmus felé tart.

Nagy Péter

A magyar kritika süketségéről árulkodik az a tény, hogy Mark Twain Huckleberry Finn c. regényének megjelenéséről tudtommal egyetlen szó sem hallatszott. A könyv a világirodalom egyik remekműve. Gyerekekről szól, de nemcsak gyerekeknek. Olvasóink figyelmébe ajánlom.

Déry Tibor

/írta és válogatta: Balog József/

/Fenti írás közlését fontosnak tartottuk, mégma bevezető részét helyenként kissé elnagyoltnak tartjuk is. Az a véleményünk, hogy a kor differenciáltabb, tárgyilagos megítéléséhez nem a hallgatással, hanem az akkori irodalmi élet szereplőinek megszólaltatásával járulhatunk hozzá - ha szerény mértékben is. A közölt válogatás soraiból az is kitűnhet, hogy az egységesre "názolt" megnyilatkozások mögött mennyire különböző indíttatások, szándékok bujnak meg. a szerk./

+ + +

TUDÓSÍTÁS

A Történelemszövetség rendezésében november 14-én a JATE-klubban került sor Szabó Miklós és Lackó Miklós történészek nemzetudatról tartott előadására.

A mintegy hatvan-hetven főt kitevő közönség a klub legkisebb termében szorongott. Ez a körülmény sokak számára élvezhetetlenné tette a figyelemkoncentrációt igénylő előadásokat.

Elsőként Szabó Miklós beszélt "tanáros" előadásában a nemzetudat, mint történelmi kategória fejlődéséről. ~~Bizonyos korai államkeretekben a munkamegosztás etnikai alapon szerveződött. /Példaként említhetem a nomád birodalmakat./~~ Felvázolta a munkamegosztás szerepét a nemzet kialakulásában és fejlődésében. Bizonyos korai államkeretekben a munkamegosztás etnikai alapon szerveződött. /Példaként említhetem a nomád birodalmakat./ A fejlődés iránya minden esetben az egy nemzetben belüli munkamegosztás kialakulása volt. Szabó Miklós a nemzetet differenciált társadalmi munkamegosztási struktúrára határozta meg. A polgárosodás folyamatában fokozatosan szorul háttérbe az a nemesi ideológia, mely a nemességet azonosítja az államalkotó etnikummal, azaz a nemzettel. Továbbiakban jelezte a különböző európai régiókban lezajlott nemzeté válások sajátos problematikáját. Közép-Európa soknemzetű államaiban a polgárosodás és a nemzeti ébredés kiváltotta az egységes nemzetállam különböző koncepcióit: a "történelmi nemzet" szemjeld a "politikai nemzet" ideológiáját.

Sajnálatos, hogy Szabó Miklós nem szentelt több gondolatot a sajátos közép-európai struktúra nemzetudatot befolyásoló hatásának. Nem mutatta meg a Közép-Európában kialakult nemzetudatok eredendő torzulásait sem, melyek mind az államalkotó nemzetek, mind a kisebbségek vezetői, és tömegei gondolkodásában, cselekvésében meghatározók voltak. Enélkül pedig nehéz megérteni a nemzetek, nemzetiségek viselkedésének mögöttes tényezőit pl. a Habsburg-monarchia felbomlásakor.

Lackó Miklós előadása Szabó egy állításával való polemizálásból kerekedett ki. Szabó megjegyezte, hogy a nyugat-európai etnikumok asszimilációjában az erőszak tényezője éppúgy domináns volt, mint Közép-Európában. Lackó ezzel szemben azt a nézetet képviselte, hogy a nyugat-európai kis nemzetiségek asszimilációját abékés beolvadás jellemezte. Ennek okát abban látta, hogy az államalkotó nemzetek /pl. a francia/ kulturális vonzása nagyon erős volt. Emellett Nyugat-Európában a beolvadásnak hosszú idő, toleránsabb államrend volt a kerete, szemben a kelet-európai hirtelen, elnagyolt kapitalizálódással, mely gyors asszimilációt eredményezett.

Lackó vázlatosan beszélt a két asszimilálódó magyarországi etnikumról, a németekről /városi lakosság/ és a zsidókról. A zsidók beolvadásának problematikáját abban látta, hogy a nemzeti kizárólagosság elvét valló magyar állam csak a zsidók vallási különállását ismerte el,